

Jasiona to miejsce, gdzie historia zapisana jest w krajobrazie. Ta niewielka wieś w gminie Lewin Brzeski kryje w sobie ponad 770 lat fascynującej przeszłości – od średniowiecznych joannitów, przez starożytne piece hutnicze, aż po współczesną społeczność podtrzymującą lokalne tradycje. Każdy zaułek, każdy budynek, każde pole opowiada tu własną historię o ludziach, którzy przez wieki kształtowali ten kawałek ziemi.

Dziedzictwo Jasiony to nie tylko zabytki i dokumenty – to żywa pamięć zapisana w układzie przestrzennym wsi, w wielopokoleniowych gospodarstwach, w tradycjach przynoszonych przez przesiedleńców z Kresów Wschodnich. To także przykład tego, jak małe społeczności potrafią dbać o swoją tożsamość, tworząc miejsca pamięci i integracji, od odnowionego krzyża z dzwonnicej po regionalną izbę "Szeptuchowo".

Zapraszamy w podróż przez wieki – od czasów, gdy na tych ziemiach wytopiano żelazo w starożytnych dymarkach, przez stulecia panowania zakonu joannitów i Kapituły Kolegiaty św. Jadwiży, aż po dzień dzisiejszy, gdy mieszkańcy Jasiony z dumą kultuwują dziedzictwo swoich poprzedników i tworzą nowe historie tego wyjątkowego miejsca.

1. Ziemia Joannitów

Jasiona (historycznie Jeshen, Iazona) to nie samodzielna wieś, lecz dawny folwark – majątek ziemski należący do większego kompleksu w Pępicach. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1255 roku, kiedy została założona przez zakon joannitów z siedzibą w Łosiuwie.

W dokumentach z 4 lutego 1255 roku biskup Tomasz I z Wrocławia przyznał joannitom dziesięcinę z okolicznych miejscowości. Od XIV wieku Jasiona była ściśle związana z komandorią w Łosiuwie – w 1317 roku komtur Albert von Burnis sprzedawał czynsz z Jasiony, a w 1332 roku Imma, córka sołtysa z Łosiuwa, zapisała komandorii m.in. jedną grzywnę z karczmy w Jasionie. W 1368 roku joannici nabyli czynsze z czterech wsi, w tym z Jasiony.

Związek z zakonem trwał ponad 550 lat – do 1810 roku, kiedy państwo pruskie przeprowadziło sekularyzację majątków kościelnych.

2. Folwark i układ przestrzenny

Od 1412 roku majątek Pępice wraz z folwarkiem Jasiona należał do Kapituły Kolegiaty św. Jadwiży w Brzeżu. Przez 400 lat ziemie te były własnością tej potężnej instytucji kościelnej, która zarządzała produkcją rolną lub wypożyczając grunty. Po sekularyzacji w 1810 roku folwark stał się własnością miasta Brzeż i był zarządzany jako majątek miejski (Stadtgut). Nigdy nie trafił w ręce prywatnego szlachcica, dlatego nie figuruje w księgach dóbr rycerskich.

Charakterystyczny układ przestrzenny wsi odzwierciedla jej folwarczną przeszłość. Domy położone są głównie wzdłuż drogi łączącej Łosiuw z Brzeżem – to pozostałości po budynkach dla pracowników folwarku, tzw. czworakach. Na mapach z lat 30. XX wieku widoczny jest regularny układ zabudowań tworzących dziedzińce gospodarcze ze stodołami, oborami i magazynami. Centralny lub narożny budynek zajmował zarządca folwarku.

W XIX wieku wprowadzono tu gwieździstą regulację pól – typ rozplanowania znany w Szwecji, gdzie z każdej zagrody wybiegał załon należący do właściciela, nawiązując do układu leśno-łanowego.

3. Szkoła ewangelicka

W Jasionie funkcjonowała dwuklasowa szkoła ewangelicka, typowa dla wiejskich placówek tego regionu o silnych tradycjach protestanckich. Szkoła była ważnym ośrodkiem edukacji i życia społecznego, wspieranym przez lokalną parafię ewangelicką.

Przed II wojną światową wieś liczyła około 211 mieszkańców. Znanym nauczycielem był Kurt Däsdner, który zginął w transporcie podczas wywózki do Rosji. Miejscowym mężem zaufania był Josef Ruscher, który po wysiedleniu zamieszkał w Bad Lippspringe przy Arminiusstr. 5, gdzie żył do 2010 roku.

Po wojnie i przesiedleniach ludności szkoły ewangelickie na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie zostały zlikwidowane lub przekształcone.

9. Kuźnia

W dawnej Jasionie działała kuźnia – miejsce o szczególnym znaczeniu społecznym i gospodarczym. Kowal był postacią o wysokim statusie, wykraczającym daleko poza obróbkę metalu.

Produkował i naprawiał niezbędne narzędzia rolnicze (pług, sierpy, kosy, siekiery), podkuwał konie i wykonywał elementy do budowy. Kuźnia była centrum życia społecznego – miejscem wymiany informacji, spotkań i rozmów. Kowal dzięki kontaktom z wędrownymi rzemieślnikami i podróżnymi przekazywał wieści z szerszego świata, często posiadał też wiedzę z zakresu lecznictwa ludowego.

Największy rozkwit kowalstwa wiejskiego przypadał na przełom XIX i XX wieku. Tradycyjne kowalstwo zanikło wraz z postępem technicznym, ale pozostało ważnym symbolem kultury rzemieślniczej regionu.

4. Najstarsze gospodarstwo

Gospodarstwo Roberta Wiedemanna jest najstarszym gospodarstwem w Jasionie, pozostającym w rękach jednej rodziny od ponad 200 lat. To wyjątkowy przykład wielopokoleniowej ciągłości i zachowania tradycji rolniczych, stanowiący żywe świadectwo historii osadnictwa w regionie brzeskim.

Po II wojnie światowej tereny Jasiony, Łosiowa i Lewina Brzeskiego zasiedlili przesiedleńcy z Kresów Wschodnich – głównie z terenów dzisiejszej Ukrainy, Białorusi i Litwy. W ramach powojennych repatriacji rozpoczęli tu nowe życie na tzw. Ziemiach Odzyskanych.

8. Starożytna dymarki

W Jasionie odkryto pozostałości starożytnej dymarki – pieca do wytapiania żelaza z rudy darniowej. Znaleźiska dokonał rolnik Jan Kwiatkowski podczas prac polowych, natrafiwszy na element przypominający dużą glinianą czaszę.

Badania archeologów z Brzeżu i Opola potwierdziły, że jest to dolna część pieca hutniczego sprzed około 1500–1600 lat (IV–V wiek n.e.). Znaleźisko wskazuje, że Jasiona należała do tzw. brzeskiego rejonu starożytnej metalurgii żelaza – jednego z najważniejszych obszarów hutniczych na ziemiach polskich w okresie wpływów rzymskich.

Odkryta dymarka miała nietypowo duże rozmiary (ok. 1 m średnicy i co najmniej 2 m wysokości), co sugeruje istnienie większej osady hutniczej z kilkoma piecami, wykorzystującej lokalne zasoby rudy i drewna.

5. Sołtys wsi

Urząd sołtysa w Jasionie ma długą tradycję sięgającą średniowiecza. Sołtys pełnił rolę przedstawiciela mieszkańców wobec władz i zarządzał sprawami lokalnymi.

Przed wojną funkcję tę sprawował Hermann Kretschmer, który zmarł w Jasionie w 1945 roku. Obecnie (od 2009 roku) sołtysiem jest Jolanta Karasiewicz, kontynuująca tradycję dbałości o lokalne sprawy i integrację społeczności.

6. Ochotnicza Straż Pożarna

OSP w Jasionie została oficjalnie zarejestrowana 20 lipca 2001 roku. Jednostka aktywnie działa w lokalnej społeczności, angażując się w akcje ratownicze i profilaktyczne.

W OSP Jasiona powstała pierwsza na Opolszczyźnie grupa wodno-nurkowa, co podkreśla nowatorski charakter działalności tej jednostki. Straż pełni istotne funkcje operacyjne, integracyjne i społeczne w życiu wsi.

10. Korona dożynkowa

Tradycja tworzenia koron dożynkowych sięga czasów pogańskich obrzędów dziękczynnych za urodzaj. Na Ziemiach Odzyskanych po II wojnie światowej dożynki i korony stały się sposobem podtrzymania i odtworzenia lokalnej tożsamości kulturowej.

Korony wykonywane z kłosów zbóż i ozdabiane kwiatami symbolizowały bogactwo ziemi oraz trud pracy rolników. Ich tworzenie i prezentacja podczas dożynek integrowała nowo osiedlone społeczności, łącząc tradycje różnych regionów Polski i budując poczucie wspólnoty.

Dożynki miały wymiar duchowy (msza święta dziękczynna) i społeczny (festyn, wspólne zabawy). Do dziś coroczne spotkania mieszkańców przy plecieniu koron dożynkowych odgrywa ważną rolę dla życia wsi.

7. Krzyż z dzwonem i dzwonnicą

W ramach programu Odnova Wsi w 2006 roku zrealizowano projekt „Rewitalizacja terenu wokół krzyża”. Prace prowadzone przez mieszkańców obejmowały:

- przeniesienie krzyża w głąb działki (gdzie stał od 1986 roku)
 - wykonanie podestu i stołu modlitewnego
 - zagospodarowanie terenu z trawnikiem i skalnikiem
 - montaż tablicy pamiątkowej poświęconej papieżowi Janowi Pawłowi II
 - wykonanie dzwonniczy i montaż odnowionego wioskowego dzwonu
- Projekt został wyróżniony przez Marszałka Województwa Opolskiego w kategorii „Najlepszy Projekt Odnowy Wsi” w konkursie Piękna Wieś Opolska 2006.

11. Izba regionalna „Szeptuchowo pod Trzema Miotłami”

Każdy przedmiot opowiada historię o pracy, tradycjach i codzienności dawnych mieszkańców Jasiony. Izba pełni również funkcję warsztatową – odbywają się tu zajęcia ceramiczne, twórcze i rękodzielnicze oparte na dziedzictwie regionu.

Nazwa nawiązuje do ludowych praktyk i dawnych wierzeń, dodając miejscu charakteru. To ważny punkt lokalnej kultury – miejsce spotkań, animacji, przekazywania tradycji i budowania międzypokoleniowych relacji.

Warto być z nami

www.fundacjadodziela.pl

www.opolskietradycje.pl

Fundacja “Do dzieła”

siedziba: ul. Brzeska 35,

49-313 Lubsza

biuro: ul. Damrota 4/2 (VI piętro),

45-064 Opole

NOWEFIO
Zachowując Historię Społeczności

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
NOWEFIO na lata 2021-2030

Operator

Partner

